VWS Input kennisvragen maatschappelijke effecten corona voor DG-overleg d.d. 6 mei 2020

I DMO

Team Arbeidsmarkt en Thuisondersteuning:
Wij vinden het een mooie brede opzet, waarin de meest belangrijke aspecten wel vertegenwoordigd lijken te zijn. Twee aandachtspunten die binnen ons team nog naar voren kwamen:

- Het zou (voor ons) helpend zijn als het SCP straks een splitsing kan maken tussen de zorgdomeinen in de caresector. Dan weet je in grote lijnen of de afspraken die gemaakt zijn i.k.v. Wlz, Wmo, Jeugd of Zvw enigszins helpen of hebben geholpen.

- Wij missen nog eenzaamheid als specifiek thema. Wordt wel impliciet benoemd, maar zou volgens ons wellicht goed zijn om dit als thema expliciet te benoemen, omdat het toch overal als majeur maatschappelijk thema terugkomt. Is niet echt iets van ons team, maar wel van onze directie.

(10)(2e) **(ihkv het thema maatschappelijke participatie/maatschappelijke initiatieven):**
In de memo wordt de vraag gesteld in hoeverre organisaties in staat zijn gebleken de corona-pandemie het hoofd te bieden. Daarbij wordt maatschappelijke participatie genoemd. Hier ben ik ook benieuwd naar. In hoeverre sloten de maatschappelijke initiatieven die er zijn (of zijn ontstaan) aan bij de behoeften van mensen tijdens de corona-pandemie? Als we hier zicht op hebben kunnen we bedenken wat dit voor maatschappelijke participatie betekent in de toekomst.

Team informele zorg:
Welke knelpunten en leerpunten zijn ervaren bij het verlenen van informele zorg door de mantelzorgers in het afstemmen met de formele zorgverleners die nu op een andere manier zorg verleende thuis vanwege de maatregelen rondom corona? Dit betreft dus het terugblikken op de samenwerking tijdens de corona-crisis. Ik weet niet hoe snel het SCP wil beginnen met het onderzoeken van de gevolgen van de corona-crisis maar voor deze vraag geldt dat het mooi zou zijn als dit voor eind 2020 onderzocht kan worden. Dan zijn de ervaringen nog recent en de lessen die we er uit kunnen trekken nog actueel.

Team Onbeperkt Meedoen:
Kennisvragen:
- Kansen en knelpunten in de toegankelijkheid van Coronagerelateerde informatie (in het bijzonder informatie over hulp- en ondersteuningsmogelijkheden) voor mensen met een beperking en voor mensen met een taalachterstand of laaggeletterdheid.

- Verlies van structuur voor mensen met een beperking, bijvoorbeeld door wegvallen van het (aangepaste) werk, omdat het bijvoorbeeld te ingewikkeld is om de persoon met een beperking op de werkvloer te begeleiden in de 1,5 meter samenleving. Risico's op dit gebied, en kansen om deze risico's te verkleinen.

- Het moeilijk om kunnen gaan met technologie en techniek door mensen met een beperking en daardoor aansluiting met de samenleving missen, eenzaamheid. Risico's op dit gebied, en kansen om deze risico's te verkleinen.

II PG

Sociaal maatschappelijk onderzoek

Kabinet heeft ZonMw en NWO gevraagd om sociaal maatschappelijke onderzoeken omtrent de effecten/de impact van de corona-maatregelen op het dagelijkse leven van mensen/kwetsbare groepen in kaart te brengen, en deze onderzoeken in samenhang verder te analyseren. Daarop volgen concrete adviezen die gebruikt kunnen worden in beleid.

Dit wordt opgepakt in samenhang met thema 3 'maatschappelijke effecten' van het ZonMW COVID-19 programma. ZonMw behoudt het overzicht van al het onderzoek op dit gebied, *analyseert eventuele witte vlekken in onderzoek aanbod en kan nieuwe onderzoek initiëren of voorstel doen voor het samenvoegen van bestaande trajecten.* Het RIVM zorgt voor het analyseren van die onderzoeken in samenhang, en geeft hierbij concrete adviezen voor beleid. Het RIVM en ZonMw trekken hierbij samen op met andere partijen zoals het CBS om te komen tot een centraal overzicht. **Het zou mooi zijn als SCP zich bij dit initiatief aansluit en dat dit niet in concurrentie is met.**

Verder onderschrijven wij het punt van (10)(2e) SCP graag doen in afstemming met RIVM, zodat we straks 1 cijferbasis hebben en niet naast elkaar moeten gaan leggen.

III CZ/PG (ihkv RIVM)

Het onderstaande deel uit de voornemens van SCP wordt reeds opgepakt door RIVM.

Het is dus dubbelop als SCP dat ook gaat doen. Het stuk uit dezelfde alinea over mantelzorgers is trouwens wel weer iets voor SCP.

Verder heb ik geen opmerkingen. Wat voorgesteld wordt lijkt me redelijk in lijn met de rol van SCP en de thema's die doorgaans opgepakt worden.

- *Gezondheidsrisico's en kansen*. Denk aan primaire fysieke gezondheidsaspecten (groepen die rechtstreeks door corona getroffen zijn of meer risico lopen door hun werk) en afgeleide gezondheidsaspecten (groepen die door corona een noodzakelijke medische behandeling niet kunnen ondergaan;

IV Jeugd/PG (ihkv RIVM)

1. **Presentatie indirecte effecten corona:**
   - De reguliere zorg wordt afgeschaald of uitgesteld en zorg wordt gemeden. Zorgmijding heeft op den duur negatieve effecten op de gezondheid.
   - Doel van dit onderzoek is om een overkoepelend beeld te schetsen (i.p.v. elk specialisme voor zich) in 3 weken tijd:
     - Wat is nu de omvang van zorg dat wordt uitgesteld, afgeschaald of gemeden?
     - Wat zijn hiervan de gezondheidseffecten?

a) Per ziektegroep:

- Effecten voor Oncologie: aantal kankerdiagnoses is flink gedaald (-30%). Grootste daling bij huidkanker (ouderen mensen), hematologische kanker en borstkanker). Screening stopgezet (bevolkingsonderzoeken). 1/3 v/d patiënten ondervinden gevolgen voor behandeling of nacontrole (uitgesteld).
- Huisarts: 70% minder
- Ziekenhuis: 360.000 minder doorverwijzingen
- Cardiologie: 20-50% minder presentaties op SEH/EHH/CCU. 10-35% minder dotterbehandeling waarvan 5% acuut
- Orgaantransplantatie: Donorprogramma stopgezet. 65% minder transplantaties. Verdubbeling van sterfte op wachtlijst voor niertransplantatie
- GGZ: 50% minder verwijzingen (GGZ NL), 60% minder GGZ-behandelingen (MIND), 40% minder aanmeldingen van jongeren (MIND)

b) RIVM wil in vervolgstappen het volgende meenemen:
- Gezondheidseffecten: Hier is nog weinig over bekend (vooral op langere termijn). Ze streven naar het gebruik van 1 maat (bv. QALY). Hiervoor is onderzoek nodig.
- Ook andere gezondheidseffecten (mentale gezondheid, verandering in leefstijl)
- Sociale effecten (werkloosheid, armoede, eenzaamheid, uitsluiting, ongelijkheid)

c) Naast de Corona-inclusieve VTV, ook kort-cyclische producten
- De aangepaste VTV komt in het najaar. Daarnaast op verzoek ook kort-cyclische producten (1 á 2 weken)
- Ik heb gevraagd of het RIVM jeugdhulp mee kan nemen en of contact kunnen leggen met het SCP en het NJi.
- Vandaag of volgende week wordt een mogelijke vervolgopdracht in de BR besproken.

V DCO

Ik vind het al een heel mooi breed "palet" aan terreinen en vragen. Vanuit DCo zijn we vooral bezig met de aspecten eenzaamheid en toenemend huishoudelijk geweld. Naast de gebruikelijke zaken rondom Corona...

Het Covid programma van ZONMW en SCP heeft qua gevolgen maatschappelijke impact overlap. Waarschijnlijk loopt de uitvoering van beide niet helemaal synchroon maar wel een aandachtspunt om niet al te veel overlap te hebben en als wel, dan dit ook in het communiceren van resultaten naar elkaar te verwijzen als in we zien dit op verschillende plekken terug enz. Zodat het elkaar kan versterken dan wel aanvult.

VI CSO

Ten eerste een heel algemeen punt:

Op zich is het heel mooi dat het SCP zich wil gaan buigen over de langere termijn gevolgen van de corona-crisis. Die vraagstukken overstijgen het beleidsterrein van de individuele departementen, dus is het goed dat er ook departements-overstijgend naar gekeken wordt. Ik lees in het voorstel dat het SCP daarbij de samenwerking zoekt met een aantal andere relevante partijen. Ook dat lijkt mij heel waardevol. Het lijkt mij daarbij wel heel nuttig dat er gestart wordt met een brede verkenning van wat nu precies de grote vraagstukken zijn, zodat we op basis daarvan een kennisagenda kunnen opstellen. Die kennisagenda helpt bij het verkrijgen van overzicht van beschikbare kennis, en bij het aanbrengen van focus en samenhang in het gezamenlijk onderzoekswerk van de verschillende kennispartijen (zoals SCP, PBL,CPB, WRR, RVS, RIVM, WODC, enz).

Op dat punt van het verkrijgen van overzicht van lopend onderzoek, het inventariseren van de lange termijn vraagstukken, en het verkennen van mogelijkheden voor het opstellen van een kennisagenda zie ik inmiddels meerdere initiatieven: In het SGO (overleg SG's) is gesproken over een verkenning van vraagstukken, in het SBR (Strategisch Beraad Rijksoverheid wordt hierover gesproken, de SER is een soort verkenning aan het doen van lopend onderzoek, en ook de CSO's van de verschillende departementen (SZW, JenV, OCW, BuZa en VWS) zijn hiermee aan de slag. Daarnaast kloppen inmiddels ook universitaire vakgroepen aan met soortgelijke ideeën, en het aanbod om hun denkkracht hier voor in te zetten. Dit vraagt om enige coördinatie en afstemming, om te voorkomen dat verschillende soortgelijke initiatieven langs elkaar heen gaan lopen.

Het tweede punt betreft een mogelijk relevante kennisvraag voor het SCP. Wat we in de corona-crisis zien is dat kennis een hele grote rol speelt. Dat geldt in de wetenschap, in de politieke besluitvorming, en ook in de maatschappelijke discussies en beeldvorming. Het lijkt mij waardevol om te weten hoe kennis over alles aangaande corona zich heeft verspreid en hoe anders/makkelijker/moeilijker dat gaat in crisistijd dan in 'normale' tijden. In 6 weken tijd heeft

iedereen (ook in politiek en beleid) basale kennis opgebouwd over een public health vraagstuk. Dat gaat bij andere public health vraagstukken vaak veel langzamer. Wat is daarbij van doorslaggevend belang geweest (geld, prioriteit, focus, etc)?.

VII Jeugd/DMO

Aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling

- Op dit moment zijn er veel zorgen over huiselijk geweld en kindermishandeling in relatie tot de maatregelen die gelden om het Corona-virus te bestrijden.
- Er zijn nog geen duidelijke cijfers die onderbouwen dat huiselijk geweld en kindermishandeling vanaf de invoering van de COVID-19 maatregelen meer voorkomt.
- Er zijn wel signalen en zorgen dat spanningen oplopen in gezinnen. Dit leiden we af uit een sterke toename van contacten met de kindertelefoon en de aard van de gesprekken/chats. Ook bij het advies en meldpunt Veilig Thuis is er weliswaar geen stijging waargenomen maar het aantal telefoontjes van buren die zich zorgen maken neemt wel toe. Ook in het landelijk overleg regioburgemeesters en politie zijn deze zorgen uitgesproken.
- Er zijn zorgen dat
  1. oplopende spanningen in kwetsbare gezinnen tot onveilige situaties kan leiden en

  2. in gezinnen waar geweld al aan de orde is, dit verergert.

  3. door de situatie van isolatie en niet uit het geweldsysteem kunnen ontsnappen, de mogelijkheden om hulp te vragen afgenomen.

  4. de hulpverlening minder waarneemt en dus geen hulp kan bieden, veiligheid kan organiseren.

- We laten een verkenning uitvoeren door Verwey Jonker Instituut onder kwetsbare gezinnen waar geweld speelt of heeft gespeeld. Het eerste (prille) beeld is in de bijlage opgenomen.

Advies voor DG-overleg:

- Aandacht voor de relatie huiselijk geweld en kindermishandeling met de corona-maatregelen in het SCP-onderzoek is zeer relevant en moet hier een plek in krijgen.

- Belangrijkste vraag voor dit onderzoek is dan:
  Wat is de impact van het thuis verblijven als gevolg van de corona-maatregelen op de veiligheidssituatie van de individuele leden van een gezin/huishouden (kind, volwassene, partner, broer/zus, oudere) en van hen als geheel?

- Omdat wij voor het programma geweld hoort nergens thuis beschikken over een onderzoeksadviescommissie, heb ik deze vraag ook bij hen voorgelegd (zie bijgaand advies). De onderzoekscommissie-leden hebben al nagedacht over invalshoeken en uitwerking van vragen.

VIII Jeugd

1) Wat zijn de gevolgen van corona voor het welzijn van kinderen, jongeren en jongeren met een langdurige beperking? Leidt dit tot meer mentale gezondheidsproblemen (stress, angst, eenzaamheid, verslavingen, etc..)? Zijn er veel zorgmijders? Komt er bij een versoepeling van maatregelen een boeggolf van jongeren die jeugdhulp nodig hebben?

Gaan jongeren extra overlast veroorzaken omdat ze bv. bijbaan verliezen, geen stage of onderwijs hebben, minder familie/vrienden zien of zich gewoon vervelen? Raken jongeren met langdurige beperking nog meer geïsoleerd?

2) Wat zijn de gevolgen van corona voor het welzijn van gezinnen? Leidt dit tot (over)belasting voor ouders (bv met mantelzorgende taken)? Kunnen ouders tegelijk werken en mantelzorg verlenen aan hun kind met langdurige beperking? Leidt tot dit grotere sociale ongelijkheid?

IX Informatiebeleid/CIO

- Wat is nou het effect van Corona op de mening van Nederlanders op gegevensuitwisseling of toestemmingsvraagstukken?
- Wordt de noodzaak voor gegevensuitwisseling nu vergroot door Corona?
- Wat betekent Corona voor de digibeten / digitaal minder vaardigen onder ons? (gebruik van apps/digitale zorg/zorg op afstand)?

Wat mij een mooie onderzoeksvraag voor het SCP lijkt, ligt op het vlak van 'cultuur' en 'gegevensuitwisseling'.

Dominant in de discussie over gegevensuitwisseling is dat digitale middelen 100% 'privacy'- proof moeten zijn.

In hoeverre verandert die houding door de coronacrisis? En wat zijn daar dan de achtergelegen oorzaken van? (Dieper dan de crisis zelf?)

Een andere vraag lijkt mij in hoeverre er een diepere kloof is ontstaan door de crisis tussen digivaardige en minder digivaardige mensen. Of is die kloof juist minder diep, omdat mensen nu juist wél vaardigheden ontwikkelen om mee te kunnen (blijven) doen?

X Sport

- Het gezondheidsverlies van niet kunnen sporten/bewegen op de gebruikelijke manier maar ook hoe dit interfereert met andere tijdbesteding (mantelzorg, thuiswerken, etc.). Uit de eerste metingen zien we dat vrijwel alle groepen in de samenleving hier hard door geraakt worden en dat het maar een zeer beperkte groep is die dit kan/wil vervangen door fietsen en hardlopen in de openbare ruimte.
- Het verlies van sociale structuren doordat circa 7 miljoen Nederlanders hun wekelijkse sport- en beweegmoment moeten missen en daarbij ook de aanleiding tot ontmoeting en persoonlijke ontwikkeling in die momenten.